

Krönika

Mars är den snäckan när kattorna för oväsen. Jan Söderqvist skriver om en årlig ritual.

Pappa är den ende

April är den grymmaste av månader, menade T S Eliot. Fast mars kan vara nog så kärv, den också. Ty nu är den tid då käcka tjejer får som allra bäst betalt för sina allra lamaste fanerier i allehanda opportunistiska mediasammanhang. Det har varit kvinnodag, och därmed tillfälle att snickra karriärstege på alla stackars medsystrars, de som i tacksam tystnad förväntas se sig representerade, bekostnad.

Någon man värd någon beundran? Ingen alls, svarar merparten av "kvinnorna som höjer rösterna inför 2000-talet" i Expressen den gångna helgen. Kristina Hultman, 34, beundrar just ingen överhuvudtaget, men minns trots allt sin pappa med värme. Nina Björk, 31, kan inte heller komma på någon man värd beundran, men tillstår att hon gillar en gammal finsk historiker som en gång lyssnade vördsamt till hennes visdomsord i något middagssammanhang.

Och dessa unga kvinnor menar sig tillhöra de förtryckta! Ack, hur sannolikt vore det att man idag finge se en handfull unga hungriga skribenter av manligt kön gå ut och hävda att de på vilkors vis inte kunde komma på en enda kvinna värd beundran, möjligen med undantag av lilla Mamma? Va?

Sanningen är ju att den så kallade kvinnorörelsen idag sedan länge är förbisprungen av alla de otaliga kvinnor i Sverige som inte huser några som helst sympatier med den daterade könskampstretorik som ännu någon tid är gångbar på kultursidor och i kvällspressens helg-bilagor. Vilket innebär att kvinnorörelsen saknar inte bara rörelse – av tankemässig art, vill säga – utan snart även kvinnor.

Vad ska vi då ta oss till med alla de kvinnor som framhårdar i sina alldeles egna, avvikande åsikter?

I Expressen lär Nina Lekander unga flickor att ge dräpande svar på dumma frågor och påståenden beträffande feminismen. Men grejen är ju just den att frågorna och påståendena är så dumma. Det är ingen större bedrift att vederlägga den motståndare man konstruerar. Istället skulle jag vilja be Lekander och andra hägade att begrunda, och helst besvara, följande: Finns det särskilda "kvinnliga frågor" i politiken?

Om svaret är ja: Finns det även särskilda "kvinnliga svar" på dessa frågor?

Om svaret även denna gång är jakande: Vad ska vi då ta oss till med alla de kvinnor som framhårdar i sina alldeles egna, avvikande åsikter? Till exempel alla dem som anser att det är tämligen lika synd om en misshandlad kvinna som det är om en misshandlad man. Eller alla dem som anser att den offentliga sektorn och dess arbetsgivarmonopol i många kvinnodominerade branscher utgör den avgörande orsaken till låga kvinnolöner. Eller alla dem som menar att höjden av kvinnoförtryck är att reduceras till sitt kön och att förväntas förfäktas vissa vänsterståndpunkter enbart på grund av det faktum att man saknar det kära barn med många namn på vilket TCO byggt sin busiga reklamkampanj.

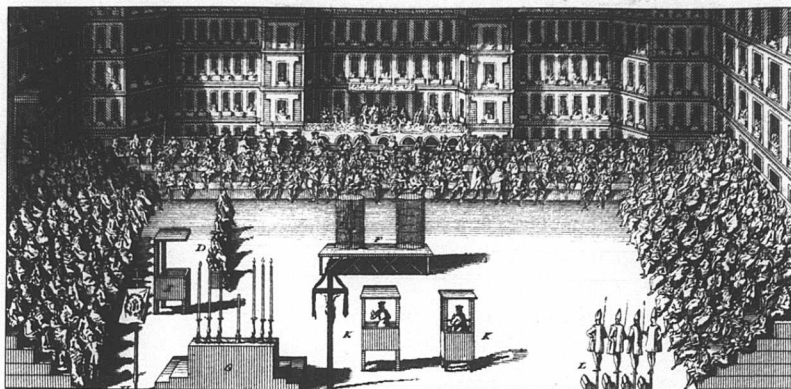
Eller för att formulera samma sak litet enklare: Vad ska vi ta oss till med alla dem som envisas med att ta politiken och dess grundpelare, åsiktsrepresentativiteten, på allvar? Vad ska vi göra med alla dem som hellre röstar på en kandidat med rätta åsikter än på en av rätta könet?

Slutligen skulle jag vilja framhålla en man möjlig för Kristina Hultman, Nina Björk och andra att beundra: Författaren Andrew Morton, som tidigare har kanoniserat prinsessan Diana och i sin nya bok om Monica Lewinsky lyckats utmåla denna kåta utpresserska som ett oskuldsfullt offer för en manlig, högerpolitisk konspiration.

Om inte det är beundransvärt, så vet inte jag.

9 mars 1999

JAN SÖDERQVIST

Hans mest katolska majestät. På balkongen övervarar Filip med gemål inkvisitionens rättskipning.

En tyrann i tiden

I den begynnande kapitalismens Europa framstod kung Filip som en nattsvart bakdantare. Klas Östman har tagit del av Kamens försök till äreräddning.

En höstnatt år 1598 låg Spaniens och Portugals kung Filip II och dog, en seg och förnedrande sjukdomsdöd efter årat av ålderskrämpor. Hans eftermäle har inte varit gott, men efter 400 år försöker nu Henry Kamen i *Philip of Spain* ändra bilden av honom som grym och inskränkt.

Historia

Henry Kamen
Philip of Spain
Yale University Press, 1998

Filip II av huset Habsburg hade i mitten av 1500-talet ärvt Spaniens kungakrona efter sin far Karl V. Faderns värdighet som tyskromersk kejsare fick farbrodern Ferdinand ta över, för hustridens skull. I gengäld lyckades Filip med våld genomdriva sina anspråk på att få ärva Portugal år 1580.

Därmed härskade han över den iberiska halvön, över Nederländerna, stora delar av Italien och nuvarande Frankrike, hela Sydamerika och valda småbitar av Afrika och Asien. Hade han lyckats få barn i äktenskapet med Mary Tudor skulle habsburgarna också ha tagit över England. Och genom det berömda sjöslaget vid Lepanto knäckte Filip den turkiska offensiven i Medelhavet.

Armadans nederlag

Ända har Filip allmänt betraktats som misslyckad i det katolska Europa och bland protestanter som en inskränkt papistisk förtryckare.

Han lyckades aldrig kväsa kalvinisternas uppror i Nederländerna, som efter decennier av krig skulle leda till att de norra provinserna frigjorde sig, medan krigskostnaderna resulterade i statsbankrutt i Spanien. Armadan som sicksades mot Englands drottning Elizabeth 1588 blev ett av historiens mest ökända nederlag. Ett slående avsnitt i Kamens bok är rapporterna från förbluffade skotska fiskare, som plötsligt fått se den flyende armadan av jätteskepp dyka

upp ur dimman på väg mot den slutliga undergången i Nordatlantens stormar.

Filips rykte har inte blivit bättre av det lojala stödet till den spanska inkvisitionen, som regelbundet eldade upp såväl misshagliga böcker som deras författare. Och på tvivelaktiga grunder har han misstänkts för anstiftan till åtskilliga lönnmord, till och med på sonen Don Carlos och tredje frun Elisabeth.

Offer för svartmålning

Men Henry Kamen anser att Filip, liksom 1500-talets spanjorer i allmänhet, är ett offer för protestantisk svartmålning. Filips motgångar berodde inte på att han var oduglig som kung, utan på att riket han ärvt led av förlamande inre motsättningar, inte minst mellan det kastilianska Madrid och det katalanska Barcelona. Liksom Fernando Braudel (vars gigantiska verk om Medelhavet på Filip II:s tid just översatts till svenska) menar Kamen alltså att kungen inte kunde göra mycket åt sitt öde.

I motsats till Braudel ägnar Kamen dock inte särskilt mycket utrymme åt att förklara den yttre ramen för Filips insatser. De senaste rönen om spansk politik och administration nämns bara i förbigående och äreräddningen övertygar inte. Det förefaller som om han inte hade något mål för sin politik – inga stora erövringsplaner, inga genomgripande inre reformer i Gustav Vasas stil.

Inget emot bokbål

Främst försöker Kamen putsa upp bilden av kungens personliga karaktär. Men inte heller på det området tycks det dåliga ryktet ha varit oförjämt. Visserligen såg Filip hellre på när inkvisitionen brände böcker än när författarna gick upp i rök, men han hade inga principiella invändningar mot förfaringsättet. Och att han var en öm far för döttrarna uppväger knappast hans arméers härjningar i de upproriska Nederländerna. Filips fanatiska försvar av katolsk renlighät fick dessutom svåra konsekvenser för Spanien på lång sikt. Landet blev en intellektuell avkrok i Europa.

Den enda riktigt fantasieggande bild Kamen presenterar av Filip är då han som ung prins försjunker i riddarromaner eller ordnar stora slagna torneringar för sina högedliga lekamrater (Cervantes hade gott om levande förebilder till Don Quijote), medan hans far, den

åldrande Karl V, försjunker allt djupare i sin gigantiska samling av klocker.

I övrigt är det släktingarna som fångar intresset. Filips farmor, Juana den galna, som alla familjemedlemmar plikttröget hälsade på i hennes palats, decennium ut och decennium in. Hans utomäktenskapliga halvbror, Don Juan de Austria, våghalsen som segrade vid Lepanto, men som också kunde ha ställt till katastrofer om Filip hade låtit honom sätta alla storslagna krigsplaner i verket. Den blivande tyskromerske kejsaren Rudolf II, Filips systerson, som tillbringade många år hos sin morbror i Spanien och fick sitt omtalade intresse för okcultism och magi väckt där. Och naturligtvis även kung Sebastian av Portugal, riddarromantikern som aldrig hann bli klokare.

Att Filip II var en öm far för döttrarna uppväger knappast hans arméers härjningar i de upproriska Nederländerna.

Trots alla varningar från morbror Filip, som hunnit bli en försiktig och erfaren 50-åring, envisades Sebastian med ett korståg till Nordafrika. Mycket riktigt blev båda han och blomman av Portugals adelsmän och notabiliteter strax efter landstigningen massakerade av den oromantiska muslimska armé som väntade dem.

Vilket ledde till att Filip kunde lägga beslag på den portugisiska tronen. Att Sebastians kropp aldrig återfanns i likhögarerna gav visserligen Filip uppreppade problem med de så kallade pseudosebastianerna, bedragare och upprorsmakare som påstod sig vara den återkomne kungen, men det var besvär som kunde botas med en löpsnara.

Henry Kamens biografi får de grymheter Filip begick att framstå som ganska ordinära för tidens härskare. Och kungens försiktighet och ovilja att starta nya erövringskrig må för samtiden ha framstått som en nedgångsperiod: Idag ser vi annorlunda för sådant. Om Filip var en visionslös träbök var undersåtarna kanske ändå tack-samma för att han inte var så färgstark och handlingskraftig som kung Sebastian.

KLAS ÖSTMAN